

Psihosocijalni razvoj od djetinjstva do zrele dobi

Almina životna priča – studija slučaja

UDK: 376.5-053.2
159.972.7

Pregledni članak

Primljeno: 29. 12. 2011.

Dr. med. Cvijeta Pahljina¹

Žički tabor za duhovni rast, Žiče, Slovenija
cvijeta.pahljina@siol.com

Sažetak

U radu je predstavljen psihosocijalni razvoj osobe od djetinjstva do zrele dobi, promatran kroz prizmu sedam različitih razvojnih teorija. Ukratko su predstavljene i kroz životnu priču provedene teorije dječjeg razvoja Lava Vygotskoga, Reuvena Feuersteina, Alberta Bandure, Erica Bernea, Uriea Bronfenbrennera, Howarda Gardnera i Viktora Frankla. Psihologija dječjeg razvoja kao disciplina razvija se nekih zadnjih sto godina a nabrojani autori su ključne osobe koje su utjecale na stavove učitelja, psihologa, odgojitelja i društva u cjelini. Njihove teorije postale su temeljem brojnih istraživanja u različitim krajevima svijeta. Ako na prikazanom slučaju usporedimo sve te teorije, možemo zaključiti koliko je važno da roditelji i ostali odgojitelji vjeruju u djetetove kompetencije, u njegove sposobnosti da otkrije svoje vlastite afinitete i sposobnosti

¹ Cvijeta Pahljina je liječnica, psihijatrica, psihoterapeut, podrijetlom s Raba. Školovala se u Rijeci i Zagrebu a potom je u Austriji završila i studij logoterapije. Pokrenula je i vodi preventivni psihološko – edukativni program duhovnog razvoja pri Žičkom zavodu (kojega je zadnjih godina i ravnateljica). Vodi studij logoterapije u Sloveniji i u Hrvatskoj a sama je polaznica doktorskog studija na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. (Navodno je u mirovini.)

te kako je važno poticati dijete u tom traženju i istovremeno mu omogućiti da samostalno odlučuje. Na taj način potičemo razvoj djetetove autonomnosti i odgovornosti da pronade svoju ulogu u svijetu u kome živi, zadovolji svoje potrebe, uspostavi dobre odnose sa svojom okolinom, uspješno se nosi sa svim životnim izazovima i otkrije smisao vlastitoga postojanja.

Ključne riječi: sociokulturalna teorija, teorija posredovanog iskustva učenja, socijalno učenje, transakcijska analiza, ekološki sustavi, višestruka inteligencija, potreba za smislom

Metodologija

predstavljena je životna priča, koja je zatim analizirana na temelju sedam različitih teorija odgoja i obrazovanja. U zaključku su uspoređene sve ove teorije.

Životna priča

Alma se rodila u gradu na moru. Grad je imao veliku luku, bio je univerzitetski centar pun života, koji je bujao posvuda: na svim ulicama i na trgovima, u kavanama, restoranima, školama i tvornicama, na brodovima koji su dolazili i odlazili... Rodila se kao starija kći u obitelji laborantice u bolničkom laboratoriju i šofera kamiona na duge pruge. Nakon uredno završene osnovne škole započela je njena avantura. Preko ljeta je upoznala dvojicu studenta iz Amsterdama, koji su namjeravali automobilom stići u Nepal. Nepal je tada bio meta avanturista koji su slijedili zov tajanstvenog dalekog istoka, u potrazi za drogom koja se tamo mogla vrlo jeftino kupiti. Krenula je s njima. Stigli su do granice Afganistana kada im se desila prometna nesreća. Oba studenta završila su u bolnici a Alma je krenula natrag i stigla do Istambula. Grad ju je privlačio. Bio je na neki način sličan onome iz koga je dolazila: luka, brodovi, vreva i nešto posebno u zraku... Što se to krije u gradu? Ostala je i zabavljala se slikajući šarene crteže po pločnicima. Nježna, na neki način prozračna i lepršava, još uvijek više dijete nego odrasla osoba, zaokupljala je pažnju prolaznika, koji su bacali novac u njezinu košaricu. Hrane nije trebala puno jer se *hranila snifajući* opijum ali je trebalo nešto platiti za prenoćište u domu za mlade a potrebne su joj bile i boje za nove kreacije... Pod utjecajem opijumskih para pojavljivale su se u njenoj mašti arabeske čudesnih boja koje je prenosila na pločnik i uživala u crtanju i u pohvalama prolaznika. Kod kuće baš nisu na nju previše obraćali pažnju, u školi nije bila nešto posebno ali ovo, ovo je bilo nešto posebno! Avanturu su grubo prekinuli službenici ambasade njene domovine koji su ju nakon šest mjeseci traženja uspjeli

pronaći i vratiti roditeljima. Nakon toga slijedi bolnica, psihijatrija, bijeg iz bolnice, ponovna hospitalizacija i ponovni bijeg. Konačno je smještena u psihijatrijsku ustanovu zatvorenoga tipa daleko od njenoga grada. I tamo sreće nju, mladu liječnicu početnicu s kojom će ostati povezana cijeli život. U početku joj se nije svidjela, bila je dio te kuće koju nije podnosila. No liječnica ju je odvela izvan te ružne zgrade u park, na šetnju. Otišla je s njom jer sama nije smjela nikamo. Godinu dana druženja u bolnici bilo je više nego dovoljno da se razvije obostrano povjerenje. Liječnica je imala dvoje djece, treće je bilo na putu, planirala se s obitelji preseliti u drugo mjesto i – trebala joj je pomoć. Ponudila je Almi i ona je odmah pristala. Najprije je trebalo uvjeriti starije psihijatre da je Alma zrela za otpust iz bolnice. Nakon toga je bilo potrebno dobiti pristanak roditelja. I oni su, nakon kraćeg razmišljanja, pristali. U novoj sredini Alma se osjećala sasvim dobro. Ostajala je sama kod kuće s dvoje djece u dobi od 3 i 2 godine, igrala se s njima, hranila ih, odlazila u šetnju i upoznavala svoje vršnjake s kojima se ubrzo sprijateljila. Liječnica i njezin suprug predložili su joj dopisno školovanje na ekonomskoj školi u njenom rodnom gradu. Suprug liječnice bio je izvrstan instruktor svih predmeta, osobito matematike i fizike. Alma je bila vrijedna učenica i uspjelo joj je u toj godini dana, koliko je provela u svojoj novoj obitelji, uspješno završiti prvi razred. Nakon toga se vratila u svoj rodni grad, maturirala, udala se i postala majka dva sina, koji su sada već studenti. Muž joj je u međuvremenu umro ali to ju nije obeshrabrilo. Rado se vraća u obitelj svoje mladosti gdje zajedno obnavljaju uspomene i prave planove...

Što bi o ovoj životnoj priči rekli razvojni psiholozi

Lav Vygotsky (1896. – 1934.)

– sociokulturalna kognitivna teorija dječjeg razvoja

Vygotsky je naglašavao razliku između postojećeg stupnja razvoja i onoga što dijete može postići uz pomoć posrednika (Almin izlazak iz bolnice). *Svako dijete može više* (Vygotsky, 1962.). **Zona prošlog razvoja:** Alma je nakon završene osnovne škole, prekinula školovanje i pobjegla od kuće. Na putu upoznaje studente iz Nizozemske, heroinske ovisnike te i sama počinje uživati drogu, doduše u nešto blažem obliku (ušmrkavanje opijumskog praha, odnosno udisavanje njegovih para). U trenutku kad se našla u psihijatrijskoj bolnici imala je niz problema (ovisnost o drogi, prekinuto školovanje, narušeni obiteljski odnosi) za koje njena okolina nije vjerovala da će ih biti sposobna riješiti. **Zona sadašnjega razvoja:** Nakon godine dana provedene u psihijatrijskoj bolnici na poluzatvorenom odjelu (kako ne bi pobjegla i kako ne bi na neki način došla do droge), u svojoj 17. godini odlučuje prihvatiti prijedlog

svoje liječnice. Odlazi s njom u drugu državu, pomaže joj u domaćinstvu i brizi oko dvoje a ubrzo i troje male djece. Odlučuje se i za nastavak školovanja, najprije putem dopisne škole. **Zona proksimalnog razvoja:** Uz pomoć svoje nove obitelji uspješno priprema i polaže ispite te završava prvi razred srednje ekonomske škole. U toku te godine dana uspostavlja nove kontakte i prijateljstva s vršnjacima. Uspijeva joj oduprijeti se iskušenjima ponovnoga drogiranja. Uspostavlja zadovoljavajući odnos s roditeljima i sestrom. Vraća se u svoj rodni grad u primarnu obitelj te nastavlja školovanje. **Zona budućeg razvoja:** Alma uspješno završava srednju ekonomsku školu i zapošljava se. Posao voli i uspostavlja dobre odnose s radnom sredinom. Upoznaje nekoliko godina starijeg mladića i razvija se romantična ljubav. Ubrzo sklapaju brak i dobivaju dva sina. Nakon 15 godina braka suprug joj zbog bolesti umire. To ju ne obeshrabruje: preuzima sama brigu o djeci i njihovom školovanju. Ponosna je na svoje sinove. Rado se vraća u obitelj liječnice uz koju je provela dio svoje mladosti i ostala s njome i dalje povezana. Ponosna je i na sve što je u životu dobro riješila.

Reuven Feuerstein (1921. –)

– *Teorija posredovanog iskustva učenja*

Feuerstein je smatrao da inteligencija nije fiksna nego se može modificirati (Feuerstein, 1970., 1990.). Pritom odlučujuću ulogu imaju odrasli posrednici koji pomažu djetetu u njegovom razvoju. **Uzajamnost:** Alma se na zatvorenom odjelu psihijatrijske bolnice osjećala kao ptica u krletki. Nije bilo prilike da pobjegne. Primili su ju radi narkomanije nakon dva bijega iz druge ustanove i bila je podvrgnuta vrlo strogim mjerama kontrole. Medicinske sestre su svakodnevno pregledavale njezin krevet, noćni ormarić i torbu, tražeći skrivenu drogu. Nije smjela izaći iz zgrade. Nije smjela primiti posjete, osim roditelja koji su zbog udaljenosti dolazili vrlo rijetko. Tada se pojavljuje liječnica koja ju izvodi iz zgrade u šetnju po bolničkom parku. Pritom vode duge razgovore o Alminoj prošlosti, o obitelji, o putovanju na daleki istok, o drogi, o budućnosti. Liječnica vjeruje da je Alma sposobna prekinuti s drogom i da je sposobna nastaviti školovanje. Zauzima se za nju i brani ju na odjelnim sastancima gdje prevladava mišljenje da bi Alma mogla zloupotrijebiti šetnje s liječnicom kako bi se na neki način domogla droge. Liječnica se uspijeva izboriti za daljnje šetnje. Ona vjeruje u pozitivne mogućnosti pacijentice, zauzima se za nju, potiče ju i postaje važni posrednik između nje i vanjskoga svijeta **Voljnost:** ipak, bez Alminog pristanka ne bi došlo do daljnjeg razvoja njene ličnosti u tako pozitivnom pravcu. Alma je prihvatila ponudenu šansu i s puno povjerenja otišla s mladom obitelji u drugu državu. **Posredovanje osjećaja kompetentnosti:** u novoj obitelji povjerava joj se briga oko male djece (3, 2 godine) te joj je ponuđena mogućnost dopisnog školovanja. Dakle, smatrali su ju kompetentnom za sve te odgovorne zadaće. To povjerenje

je djelovalo kao poticaj da napravi najbolje što može. I zaista, bila je dobra dadilja djeci i vrlo vrijedna učenica dopisne srednje škole. **Psihološka diferencijacija:** od djevojčice koja je bježala od kuće, od škole, od života, razvijala se u osobu koja je sve više vjerovala u sebe; u osobu koja je otkrivala svoje sposobnosti uspostavljanja dobrih odnosa, svoje sposobnosti odupiranja drogi, svoje sposobnosti učenja, svoje sposobnosti prihvaćanja primarne obitelji takve kakva jest, u osobu koja je pred sobom vidjela pozitivne ciljeve. Postala je svjesna svoje odgovornosti za ostvarenje tih ciljeva. **Izazov i posredovanje osjećaja pripadnosti:** Alma je imala mogućnost prihvatiti životni izazov odlaska s mladom obitelji u drugu državu ili to ne prihvatiti. U toku godine druženja s liječnicom razvila je u nju povjerenje i na neki način osjećaj pripadnosti. To joj je pomoglo da prihvati ponuđenu mogućnost. Nakon toga je ta pripadnost samo rasla i pomogla joj da razvije svoje unutrašnje potencijale te odgovoran odnos prema životu u cjelini.

Albert Bandura (1925. –)

– Teorija socijalnog učenja

Dijete uči imitiranjem odraslih, modeliranjem, simboličkim učenjem i promatranjem (Bandura, 1962., 1975.). Almina liječnica je smatrala da bi najučinkovitija terapija bila preseliti Almu u zdravu porodicu gdje će vidjeti dobre modele ponašanja. U primarnoj obitelji je bilo puno napetosti među roditeljima i puno svađa. Majka joj nije posvećivala dovoljno vremena niti ljubavi i Alma se osjećala kao da joj smeta. Prema sestri je majka znala pokazati pažnju, nježnost i ljubav, za čime je Alma cijelo vrijeme čeznula. Otac je bio prema njoj puno bolji. Učio ju je skijati. Odlazili su na kraće izlete u planine. *Kod imitiranja učenik u potpunosti oponaša model, ali pri tome ne zna čemu služi takvo ponašanje.* Kada je s 14 godina krenula s Nizozemcima u Katmandu, imitirala je i njihovo uzimanje opijuma iako nije bila svjesna zašto to čini i kakve su posljedice toga. *Kod modeliranja se model svjesno trudi prenijeti neko ponašanje na učenika.* Tu je primjer oca koji ju je učio skijati i primjer liječnice koja ju je uzela u svoju obitelj s namjerom da joj pomogne pronaći samu sebe. Oboje supružnika trudilo se pokazati dobar bračni odnos, dobar odnos prema djeci, dobar odnos prema učenju, naučiti ju kućnim poslovima, pokazati dobar odnos prema prirodi i ljudima... Alma je dakle imala priliku učiti promatranjem. **Promatrala je** odnos među supružnicima koji joj je bio model za ponašanje u vlastitom braku. Isto tako je vidjela odnos prema djeci koji je pokušala primijeniti u odnosima s vlastitom djecom iskazujući im maksimalnu pažnju, ljubav i povjerenje. Vidjela je odnos prema zvanju i životu koji je pokušala razvijati i sama u svom vlastitom životu. **Simboličko učenje** su predstavljali razgovori koje je svakodnevno vodila s mladim bračnim parom koji joj je posvećivao puno vremena. Shvatila je da se najvažnije stvari

ne mogu kupiti, nego ih predstavljaju naše dobre namjere i dobra djela, naš interes za ljepotu i odgovoran odnos prema ljudima, prirodi i svom vlastitom životu.

Eric Berne (1910. – 1970.)

– *Transakcijska analiza ili koju igru igraš*

Eric Berne je smatrao **da dijete do treće godine izabere skript** ili scenarij po kome vodi svoj život (Berne, 2010.). Berne govori o **različitim ego stanjima** kojima objašnjava što poručujemo i što očekujemo od života. Razvija **teoriju igara** kojima nesvjesno manipuliramo svijetom oko sebe kako bi potvrdili unaprijed stvorene osjećaje i vjerovanja, odnosno, svoj životni skript. Uloga je učitelja ili terapeuta pomoći prepoznati skript i korigirati ga. Alma je krenula od skripta da je **cijeli svijet loš a ona sama dobra**. To je bio razlog da je pobjegla od kuće i od škole te se počela drogirati (bijeg od života). Konačno je preko boravka u psihijatrijskoj bolnici i jednogodišnjeg boravka u drugoj porodici, te uz pomoć osoba koje su imale terapeutsku ulogu uspjela promijeniti skript. Došla je do shvaćanja, da je svijet dobar ako se trudiš vidjeti dobro u ljudima. Prihvatila je roditelje kakvi jesu opraštajući im u sebi sve zamjerke koje su bile u temelju osjećaja da je svijet loš.

Urie Bronfenbrenner (1917. – 2005.)

– *Teorija ekoloških sustava*

Bronfenbrenner (1979.) smatra da dijete i njegova okolina neprestano međusobno recipročno djeluju na transakcijski način.

Almino avanturističko ponašanje krenulo je iz lošeg **mikrosustava**. Ni roditelji ni učitelji nisu ju opažali, nisu ju usmjevali ili poticali. Činilo joj se da je svima svejedno što se s njome zbiva, pa se u svojoj 14. godini odlučila na radikalnu promjenu (bijeg od kuće i od škole) koja je predstavljala promjenu **kronosustava** i kao rezultat dovela do promjena na svim nižim razinama. Roditelji su se počeli brinuti (promjene u mikrosustavu): našli su je, povezali se s liječnicima (**mezosustav**) i zaključili da je najbolje smjestiti ju u psihijatrijsku instituciju zatvorenog tipa (promjena u **makrosustavu** koja utječe na promjenu u **egzosustavu** a zatim u mezo i mikrosustavu). U bolnici **susreće posrednika** koji za nju postaje važna osoba za identifikaciju, nudi joj povjerenje, vjeruje u njene sposobnosti, nije joj svejedno, želi joj pomoći. Dakle dobra osoba u egzosustavu djeluje na mikrosustav. Dolazi do poboljšanja odnosa s primarnom obitelji. Odlaskom u srednju školu (bolji egzosustav) poboljšavaju se interakcije između obitelji i škole. Znači, bolji egzosustav i poboljšanje u mikrosustavu utječu na poboljšanje mezosustava. Uspješan završetak školovanja, zaposlenje, osnivanje vlastite obitelji predstavljaju poboljšanje u svim sustavima (kronosustav) a iskustvo koje je stekla predstavlja poboljšanje makrosustava (shvaćanje odgovor-

nosti za vlastite izbore u životu) te stabilizaciju kronosustava (kroz dulji vremenski period).

Očito je da su dijete i njegova okolina u dvosmjernom ili recipročnom odnosu i da neprestano utječu jedno na drugo, na transakcijski način. Teorija ekoloških sustava strukturirana po Bronfenbrenneru omogućava istraživanje na tom području.

Howard Gardner (1943. –)

– *Teorija višestruke inteligencije*

Alma je bila darovito dijete ali bez pravih poticaja da razvije svoje sposobnosti. U osnovnoj školi je imala vrlo dobre ocjene koje je stekla bez puno truda. Najviše je voljela matematiku. Dakle njena **verbalna i matematičko-logička inteligencija** bile su najmanje prosječne. Međutim, kao što će se vidjeti iz daljnjeg razvoja, sposobnosti su joj bile daleko više. Dopisnu srednju školu je voljela i na ispitima dobivala jako dobre ocjene. Puno su joj značile i pohvale koje je dobivala od za nju važnih osoba. U Istanbulu je preživljavala slikajući crteže u boji, na pločniku, što govori o vrlo razvijenoj **vizualno prostornoj inteligenciji**. To potvrđuje i njena sposobnost snalaženja u stranim zemljama (nakon prometne nesreće na granici Afganistana vratila se autostopom u Istanbul gdje je proživjela šest mjeseci snalazeći se potpuno sama. Voljela je plesati, imala je dobar osjećaj za ritam, trenirala je jogu, rado je skijala, plivala, dakle i njezina **kinestetička inteligencija** bila je dobro razvijena. Možda je ipak najbolje razvijenu imala **socijalnu inteligenciju**. S lakoćom jer uspostavljala odnose s nepoznatim osobama, bila je spremna pomoći drugima, znala se igrati sa djecom i slušati životne priče starijih. Željela je postići dobre odnose u primarnoj obitelji a kasnije se jako trudila biti dobra u ulogama žene i majke. S vremenom je sve više razvijala **intrapersonalnu inteligenciju** pitajući se o smislu svoga životnoga puta, svojih izbora, istražujući skrivene potencijale u samoj sebi. Rado je čitala psihološku literaturu i razgovarala o duhovnim temama. Svoj život je shvaćala vrlo odgovorno te se trudila, da to kao poruku prenese i vlastitoj djeci. Za pjevanje nije imala puno afiniteta ali je voljela slušati glazbu (nešto **slabija glazbena inteligencija**).

Dakle različite vrste inteligencije različito su prisutne kod svake osobe (Gardner, 1983.). U toku odrastanja je važno hoće li roditelji i učitelji biti sposobni i spremni oslušivati te različite oblike, poticati dijete da što više razvija svoje sposobnosti i upotrijebi ih tako da budu na korist svijetu u kome živi i njemu samom.

Viktor Frankl (1905. – 1997.)

– *Logoterapija (logos, gr. smisao)*

Frankl smatra da sve što nam se u životu dešava ima svoj smisao. Čovjek je prema Franklu trodimenzionalno biće u kome se isprepliću biološka, psihološka i duhovna dimenzija. Ta duhovna dimenzija je specifično ljudska i ona ljudskoj osobi

daje posebno dostojanstvo. U toj duhovnoj dimenziji leži naša sloboda izbora, odgovornost, naša savjest i naša potreba za smislom. Kao osobe trebamo osjećaj da naš život u cjelini ima svoj smisao. Ako ga ne nađemo, osjećamo se izgubljeno, nemirno, teško pronalazimo razlog za življenje. Prema Franklu ljudska egzistencija ima svoj smisao jedino ako se promatra iz perspektive transcendencije. Zadaća je roditelja i učitelja, da pomognu djeci osluškovati vlastitu savjest i otkrivati svoj životni smisao. Ljudska osoba je biće koje je sposobno nadržati samo sebe iz ljubavi prema drugoj osobi ili nekoj važnoj zadaći. Pronaći važnu zadaću je najbolja metoda za očuvanje kako tjelesnog tako i duševnog zdravlja. **Logoterapija naglašava život kao zadaću i uči pronalaziti vlastite odgovore na važna životna pitanja. Logoterapija primijenjena u pedagogiji se naziva logopedagogija. Logopedagogija u svakoj osobi promatra njegovu neuništivu i zdravu duhovnu jezgru s pomoću koje aktivira ponekad skriveni potencijal.**

U svijetlu logopedagogije mogli bismo analizirati Alminu priču na sljedeći način:

Odrasla je u obitelji u kojoj su je roditelji voljeli ali su bili previše zaokupljeni sobom da bi joj posvetili dovoljno pažnje. Osjećala se izolirana, suvišna, ne željena i zato je bježala. Nakon nekoliko kraćih bjegova, uspjelo joj je pobjeći dovoljno daleko i na pola godine *zamesti trag*. Tek nakon pola godine su je roditelji, kojima nikako nije bilo svejedno što je s njom, pronašli i doveli je kući. U međuvremenu je upoznala egzotične krajeve, sreća puno različitih ljudi, sretno preživjela automobilsku nesreću, počela uživati opijum i slikati po ulicama Istanbula. To joj je predstavljalo veliko zadovoljstvo, tako da nije bila nimalo zadovoljna, što su ju pronašli i vratili kući. To su shvatili i roditelji koji su osim toga smatrali da je postala ovisna o drogi pa su je zato smjestili na psihijatriju i to na otok odakle se teško može pobjeći. Godinu dana proživjela je na zatvorenom odjelu. Očistila se od droge i imala je puno vremena za razmišljanje. Što i kako dalje? Nije pronalazila odgovora. Sa zahvalnošću je prihvatila prijedlog odjelne liječnice koja ju je bila spremna uzeti u svoju obitelj na godinu dana. Mlada se obitelj selila u unutrašnjost, daleko od bolnice i doma. Alma je dobila važnu zadaću čuvanja dvoje male djece u dobi od 3 i 2 godine a kasnije i u pomoći u kućanstvu i brizi za novorođenče. Uza sve to upisala se u dopisnu srednju školu. Dakle, poklonjeno joj je bilo vrlo veliko povjerenje, u nju kao osobu i njene sposobnosti: od emocionalnih, intelektualnih do socijalnih. Trudila se da ne iznevjeri to povjerenje. Shvatila je da dopisna srednja škola pruža velike šanse da dokaže svoje sposobnosti i stekne naobrazbu. Nakon godine dana uzornog ponašanja, uspješno položenih ispita prvog razreda srednje škole i apstinencije od droge, odlučila se uz pomoć svoje nove obitelji vratiti se roditeljima. Bila je dovoljno stabilna i opremljena za suočavanje s konfliktima, koji su i dalje trajali.

Almin bijeg od roditelja bio je posljedica osjećaja da nikome u obitelji nije važna. Iz toga je jasno koliko nam je potrebno da nas najbliži vide, da smo im važni i da mi sami to osjetimo. Ako toga nedostaje, razvija se psihička kriza u čijem je temelju osjećaj da život nema smisla (noogena neuroza; nous, gr. duh). Da bi se zaštitila od tog bolnog osjećaja, Alma bježi iz obitelji i počinje se drogirati. Opijum proizvodi vrlo ugodne osjećaje opuštenosti i sreće te iluzije šarenih slika. Međutim, razvija se **ovisnost**. Potrebna je stalno veća doza da bi se izazvala uгода a ako nema droge, ponavlja se mučan osjećaj besmislenosti; razvija se začarani krug. Začarani krug je bio presječen nakon godine dana boravka na psihijatrijskom odjelu i **intenzivnih razgovora s osobom kojoj je bilo do nje stalo**, u koju je mogla imati povjerenja. To su bili razgovori o bitnim životnim pitanjima, o skrivenim talentima i važnim zadaćama koje svakoga od nas u životu čekaju. Nakon što je Alma došla do dna krize, počela je razmišljati o promjeni svoga životnoga smjera. Odlučila se **za smislenu zadaću**, za koju je osjećala da ima sposobnosti, da bi ju mogla uspješno obaviti i da bi svi do kojih joj je stalo bili s njome zadovoljni (roditelji, liječnica). **Smisljena zadaća je najbolje terapijsko i preventivno sredstvo u liječenju i prevenciji kako tjelesnih, tako i psihičkih poremećaja**. U radu s djecom u razvoju posebno je važno naglasiti značaj životnih zadaća za različita životna razdoblja kao i *poslanstvo* koje svojim životom u cjelini ispunjavamo. Jedino ako svoj život budemo promatrali iz perspektive vječnosti, dobivat će sve što ćemo u tu vječnost odnijeti svoj pravi smisao.

Sličnosti i razlike

Kad bismo organizirali okrugli stol na temu najvažnijih čimbenika koji su utjecali na Alminu ličnost, inteligenciju i sposobnosti učenja, vjerojatni odgovori sedmorice spomenutih teoretičara bi bili:

Lav Vygotsky: Kod Alme jasno dolazi do izražaja teza: što više u dijete ulažemo, to više dolaze do izražaja njegove sposobnosti. Znači, važno je da roditelji, odgojitelji, učitelji i ostali vjeruju da dijete uvijek može više. Jer, zaista, ne poznajemo njegove skrivene potencijale.

Reuven Feuerstein: Potpuno se slažem s tom tvrdnjom. Mogu još dodati kako Almina priča potvrđuje važnost uzajamnosti s odraslim posrednikom ali i predanost koju je Alma pokazala u rješavanju svoje životne zadaće.

Urie Bronfenbrenner: Jasno je kako su sustavi međusobno djelovali na Almu i njezin razvoj.

Albert Bandura: Mislim da su nam stajališta vrlo bliska jer i ja zastupam tezu o velikoj važnosti socijalnih faktora u općem razvoju djeteta pa tako i u razvoju njegove inteligencije. Kod Alme je vrlo veliku ulogu imao model koji je predstavljala mlada obitelj, model koji je ona pokušala prenijeti u vlastiti život.

Eric Berne: Pored prosječnog biološkog temelja i lošeg skripta koji je razvila u ranom djetinjstvu, presudna je bila uloga osoba koje su joj pomogle da transformira svoj životni skript u puno pozitivniji.

Howard Gardner: Čini mi se da je presudno bilo prirođeno bogatstvo različitih vrsta inteligencije. Slažem se da je utjecaj okoline omogućio da se to prirođeno bogatstvo dalje razvija.

Viktor Frankl: Za Almu je bilo od presudne važnosti to što je pronašla smislene kratkoročne i dugoročne životne ciljeve i preuzela odgovornost za njihovu realizaciju. Uspješno ostvarivanje tih ciljeva dalo joj je polet i hrabrost za nastavljanje životnog puta.

Teoretičari dječje psihologije 19. stoljeća zastupali su tezu da je za razvoj inteligencije bitna genetika. Međutim postoje empirijski dokazi, brojna istraživanja na kojima se temelje, koji nam govore da je u razvoju inteligencije jako važna i uloga socijalne okoline. Ako postoji dobra biološka osnova a dijete bude odgojno zanemareno, neće ta inteligencija doći do izražaja. Ako se, s druge strane, razvija pozitivna interakcija sa socijalnom sredinom u pravcu poticaja djetetovih prirođenih mogućnosti, doći će do izražaja i skriveni potencijali, koji mogu dati iznenađujuće dobre rezultate (Vasta, Haith i Miller, 2004.). Da bi dijete razvijalo sve svoje potencijale, potrebno je da vidi smisao svoga postojanja i smisao napora koje život pred njega postavlja (Frankl, 2010.). Da bi uspješno obavljao svoje životne zadaće potrebno je da ih cijelo vrijeme traži i otkriva i hrabro za njih preuzima odgovornost. Svakako je dragocjeno ako uz to ima podršku druge osobe (učitelj, roditelj, važni drugi) (Miljević-Ričički i Pavin Ivanec, 2009.).

Literatura

- Bandura, A. (1962.). *Social Learning through Imitation*. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Bandura, A. (1975.). *Social Learning & Personality Development*. NJ: Holt, Rinehart & Winston, INC.
- Berne, E. (2010.). *Koju igru igraš? – Psihologija ljudskih odnosa*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Bronfenbrenner, U. (1979.). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Feuerstein, R. (1970.). A dynamic approach to causation, prevention and alleviation of retarded performance. In H.C. Haywood (Eds.) *Social-cultural aspects of mental retardation* (p. 341-77), New York: Appleton-Century-Corfts.
- Feuerstein, R. (1990.). The theory of structural modifiability. In B. Presseisen (Ed.), *Learning and thinking styles: Classroom interaction*. Washington, DC: National Education Associations.
- Frankl, V. (2010.). *Život uvijek ima smisla*, Zagreb: Naklada UPT.

Gardner, H. (1983.). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.

Miljević-Ridički, R. i Pavin Ivanec, T. (2009.). Važnost socijalnog konteksta za kognitivni razvoj predškolske djece – usporedba kognitivne uspješnosti djece koja odrastaju u različitom obiteljskom i institucionalnom okruženju. *Suvremena psihologija*, 12, 2, 309-322.

Vasta, R., Haith, M.M. i Miller, S.A. (2004.) *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Vygotsky, L. (1962.). *Thought and language*. New York: Wiley.

Psychosocial development from childhood to mature age

Alma's life story – case study

Summary

This paper presents psychosocial development of an individual from childhood to mature age, viewed through the prism of seven different developmental theories. Lav Vygotsky's, Reuven Feuerstein's, Albert Bandura's, Eric Berne's, Urie Bronfenbrenner's, Howard Gardner's and Viktor Frankl's theories of child development have been briefly presented and carried through the life story. Psychology of child development as a discipline has been developing for some last hundred years and the above mentioned authors are the key people who have influenced the attitudes of teachers, psychologists, educators and the society as a whole. Their theories have become the basis of numerous studies in different parts of the world. If, on the presented case, we compare all these theories, we can conclude how important it is that parents and other educators believe in child's competencies, in his ability to identify his own affinities and abilities and how important it is to encourage the child in this search and at the same time to enable him to make independent decisions. In this way we encourage the development of child's autonomy and responsibility to find his role in the world he lives in, to meet his own needs, to establish good relationships with his environment, to cope successfully with all life challenges and to discover the meaning of his own existence.

Key words: sociocultural theory, mediated learning experience, social learning, transactional analysis, ecological systems, multiplied intelligence, the need for meaning